

בענין עלייה בכלל בית

בדברים נ"ו ע"א. יש מחלוקת במשנה בין רבנן ור"מ. הנודר מן הבית אם מותר בעלייה או לא. ר"מ אומר הנודר מן הבית מותר בעלייה, וחכמים אומרים עלייה בכלל בית.

עיי"ש ברא"ש בפירושו בד"ה וחכמים אומרים עלייה בכלל בית וז"ל, נראה דחכמים מודים בחדר ויציע דלא הוה בכלל בית, דהמוכר את הבית לא מכר את החדר ואת היציע (ב"ב ס"א). אלמא בלשון בני אדם לא הוה בכלל בית עכ"ל.

משמע שהרא"ש מדמה המחלוקת בנדרים של ר"מ וחכמים אל הדין של חדר ויציע בב"ב דף ס"א ע"א, ששם ג"כ תלוי בלשון בני אדם, א"כ בענין עלייה אצל מכירה אם היא בכלל בית או לא, ג"כ תלוי במחלוקת של ר"מ וחכמים, ולר"מ אפילו גבי מכירה עלייה לאו בכלל בית, ולחכמים עלייה בכלל בית. וכן מדייק התויו"ט בב"ב אחרי שכתוב במשנה, המוכר את הבית לא מכר היציע, ולא את החדרים שלפנים הימנו, ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים. משמע שרק אלו לא מכר, אבל עלייה בכלל בית כחכמים דנדרים. ולפי"ז תמה על היש אומרים שהביא הטור בסי' רי"ד בשם דעלייה לא הוי בכלל בית, הרי בנדרים דהולכין אחר לשון בני אדם, אמרו חכמים שהיא בכלל בית עיי"ש.

ועוד יש להבין, הלא הרי"ף מפרש מאי יציע כגון עלייה שעושים אותה על גבי הבית וכו' עיי"ש, א"כ לפי פירושו עלייה אין בכלל בית, כי למדנו המוכר את הבית לא מכר את היציע, וזה כר"מ ולא כחכמים, ואיך סותם המשנה כר"מ. וגם הלח"מ מקשה, שבהל' מכירה פסק הרמב"ם שאין עלייה מכורה אלא אם פתוחה לבית, אבל אם אינה פתוחה לבית אינה בכלל בית, ובנדרים סתם דכל עלייה בכלל בית היא עיי"ש.

ונראה לומר, שהמחלוקת בנדרים בין ר"מ וחכמים אם עלייה בכלל בית או לא, והדינים בענין מכירה בב"ב גבי המוכר את הבית לא מכר היציע וכו', הנה ענינים מיוחדים ואינם דומין זה לזה. המחלוקת בנדרים

אם עלייה בכלל בית או לא, השאלה היא, איך הלשון בני אדם, אם בני אדם קוראים ג"כ לעלייה בית, או לא, ר"מ סובר הנודר מן הבית מותר בעלייה, מפני שבני אדם אין קוראים לעלייה בית אלא לעלייה עלייה, לכן הנודר מן הבית נדר רק מה שבני אדם קוראים בית, וחכמים סוברים שעלייה בכלל בית והנודר מן הבית אסור ג"כ בעלייה, מפני שבני אדם קוראים ג"כ לעלייה בית.

וכמו"כ במכירה, אם אחד מכר בית אם יוכל לומר לו שמכרתי לך עלייה, זה ג"כ תלוי במחלוקת של ר"מ וחכמים, לר"מ שבני אדם אין קוראים לעלייה בית, אין יכול ליתן לו עלייה ולומר מה שמכרתי לך בית, כונתי היתה על עלייה, כי בני אדם אין קוראים לעלייה בית, ולחכמים יכול ליתן לו עלייה ולומר מה שמכרתי לך בית כונתי היתה לעלייה כי בני אדם קוראים גם לעלייה בית, לכן מדמה שפיר הגמ' בנדריים מכירה לנדריים, אם אחד מכר בית שבביתי או הדין הוא שמראהו עלייה, ופריך הגמ' כיון דקתני רק באופן שמכר לו בית שבביתי או מראהו עלייה, אבל אם מכר לו בית סתם אינו מראהו עלייה, משמע שר"מ היא ולא רבנן, כי לפי רבנן צריך להיות שאפילו מכר לו בית סתם שיוכל לומר לו עלייה מכרתי לך שעלייה בכלל בית, כי בני אדם קוראים לעלייה ג"כ בית, ומתוך הגמ' דאיתא אפילו לרבנן, ומאי עלייה דקתני הפירוש הוא מעולה שבבתיים, או אם אמר לו בית בביתי צריך ליתן לו מעולה שבבתיים, אבל אם אמר בית סתם יכול ליתן לו עלייה, כי עלייה נקרא ג"כ בית, א"כ כל השקלא וטריא בנדריים היא רק איך הלשון בני אדם, אם קוראים לעלייה בית או לא.

אבל בב"ב בענין מכירה, איזה מקומות נמכרים עם הבית, ואיזה מקומות אינם נמכרים עם הבית, אין השאלה אם נקראים בית או אינם נקראים בית, אלא כל השקלא וטריא, איזה מקומות נכללים בבית ובטלים לבית, ואיזה מקומות אינם בטלים לבית ומקומות מיוחדים המה, וזה דקתני במתניתין המוכר את הבית לא מכר את היציע וחדרים שלפנים הימנו וגג שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים, מפני שמקומות אלו המה רק תשמישים לבית, כי מקומות מיוחדים המה, ובעלייה או אם בעלייה סתם, כגון בית ועלייה, בודאי אין שום מחלוקת, וכשמכר את הבית לא מכר את העלייה, כי רק בית אחד מכר לו ולא שני בתים, אלא המחלוקת היא בעלייה כזו מה שמשתמשים בבית אל העלייה כגון שנכנסים אליה דרך ארובה שבבית, אם זה מאחד עם הבית להיות כמקום אחד, או המה מקומות מיוחדים, בזה יש מחלוקת, הרי"ף סובר שזו היא בכלל יציע ולא נמכרה עם הבית, שאינה

שייכת אל הבית לומר שבטילה אל הבית, אלא כמקום מיוחד היא, והרמב"ם סובר שעלייה כזו בטילה לבית ונמכרה עם הבית, והטור הביא בשם יש מפרשים שעלייה אינה בכלל הבית, והרמ"ה מתלק חילוק אחר בדין עלייה, אבל סוכ"ס אין השאלה איך קוראים אותה בני אדם, אלא כל השאלה היא, אם בטילה אל הבית וכמקום אחד היא, או נחשבה כמקום מיוחד.

לפי"ז מתורצת קושיית התויו"ט על שיטת היש מפרשים שמביא הטור בשם שאין עלייה בכלל בית לא כחכמים, אבל באמת סוברים היש מפרשים ג"כ שעלייה נקראת בית כחכמים, אבל במכירה סוברים, כשמכר לו בית לא מכר העלייה ג"כ, כי במכירה תלוי רק מה ששייך אל הבית או בטל אל הבית ונמכר עמו, אבל עלייה סוברים אפילו שנקראת בית, אבל אין אדם מוכר כל המקומות שנקראים בית, אלא מוכר רק המקומות ששייכים אל הבית או בטלים אליו, אבל המקומות המיוחדים שאינם שייכים אל הבית ואינם בטלים אליו, לא מכר, וסוברים שעלייה היא מקום מיוחד, ואינה בטילה אל הבית.

וגם מתורצת קושיית הלח"מ, בהל' מכירה פסק, שאיזו עלייה נמכרת עם הבית, רק עלייה כזו שהיא פתוחה לבית, או בשביל זה נעשית כמקום אחד עם הבית ובטילה אליו, אבל אם אינה פתוחה לבית או אין שום קשר העלייה עם הבית, וכמקום מיוחד היא, לבן אם מכר בית לא מכר עלייה כזו, כי במכירה תליא הדבר רק אם זה בטל לבית וכמקום אחד הוא או נמכר עם הבית, אבל בנדורים הדין הוא שאדם נודר איך שאנשים קוראים, ואם עלייה קוראים בני אדם בית או נדר גם מזה.

אבל עדיין צריכים להבין דברי הרא"ש הנ"ל, איך מדמה הדין של נדרים לדין מכירה בב"ב, הלא המה ענינים מיוחדים כדביארנו. ונראה לומר זה ודאי בעלייה ובית, אפילו בני אדם קוראים אותה בית, לא שייך לומר כשאחד מוכר בית מכר גם העלייה, מפני שהיא כבית מיוחדת, ומכר רק בית אחד ולא שני בתים, אבל במקומות אלו שהמה תשמישים לבית סובר הרא"ש שאם היו נקראים בית בלשון בני אדם או היו נמכרים ביחד עם הבית, ודומה כמו שאמר בפירוש שמוכר גם מקומות אלו, כי הם תשמישים לבית וגם בני אדם קוראים אותם בית, אבל אם אנו רואים שהדין הוא שאם מכר בית לא מכר היציע והחדר והגג מוכרחים לומר שבני אדם אינם קוראים אותם בית, וזהו פירוש הרא"ש, כיון שהדין הוא כשמכר בית לא מכר היציע והחדר, צריכים בע"כ לומר שאינם נקראים בית בלשון בני אדם, שאם היו נקראים בית בלשון בני אדם או בודאי היו מכורים, אבל הטעם

שאינם מכורים אין זה בשביל שאינם נקראים בית בלשון בני אדם, אלא הטעם הוא כשמוכר אדם בית מוכר רק תשמיש הבית ולא המקומות שהמה תשמישים לבית, אלא הראיה היא, שאם היו נקראים בית, אז היו מכורים אפילו שאינם רק תשמישים לבית, כי אז דומה כמו שאמר בפירוש שמוכר אותם, לכן צריכים לומר שחכמים מודים אם נדר מן הבית מותר ביציע וחדר כדביארנו.